

יחידת העשרה "המנהיג האידיאלי" -

תמונה שווה אלף מילים - ייצוגים חזותיים של מנהיגים ומה הם מספרים.

העשרה מס' 2: תמונה שווה אלף מילים - ייצוגים חזותיים של מנהיגים ומה הם מספרים.

מיהו המנהיג האידיאלי?
טקסטים מקראיים רלוונטיים:

- חוטר מגזע ישי ישעיהו יא (א-י) | אהוד בן גרא שופטים ג | דבורה וברק שופטים ד
- חוק המלך דברים יז (יז-כ) | גדעון שופטים ו-ח | אבימלך ומשל יותם שופטים ט
- יפתח שופטים יא; יב (א-ז) | בקשת העם למלך ומשפט המלך שמואל א ח
- דוד כמלך שמואל ב ג-ד, ה (א-ו), ו, יא-טו, מלכים א א
- שלמה מלכים א ג, יא | פילוג הממלכה: ירבעם ורחבעם מלכים א יב | משל הרועים יחזקאל לד

העשרה מס' 2: תמונה שווה אלף מילים - ייצוגים חזותיים של מנהיגים ומה הם מספרים.

הדרך שבה מוצגים מנהיגים באומנות, בתעמולה ואפילו בתקשורת אינה מקרית או אסתטית בלבד, אלא באה להעביר מסר. הייצוג החזותי נותן ביטוי לעולם ערכים שלם ואפשר לקרוא אותו כתשובה לשאלות: מה מצופה ממנהיג? מיהו המנהיג האידיאלי? אילו תכונות יש לו? ביחידה זו אנחנו מזמינים אתכם להתבוננות קשובה בכמה תמונות.

דרך ההתבוננות נגלה שלא רק שהיצירות משיבות על השאלות שלמעלה אלא הן גם מייצגות עולמות ערכיים שונים. את הייצוגים הוויזואליים שנפגוש ואת הערכים שנחשוף בהם נשווה לדמות המנהיג כפי שהיא מתוארת בטקסטים המקראיים. אומנם בדרך כלל המקרא נוהג לקמץ במילים אבל דווקא בתיאור המנהיגים – הוא נוטה להרחיב.

הצעה לפעילות:

לפניכם דימויים חזותיים של מנהיגים שונים. חלק מהדימויים לקוחים מתוך תעמולת בחירות ומקצתם מתוך התערוכה "מנהיגים", שהתקיימה במוזיאון פתח תקווה ב-2010. התבוננו בכרזות ובתמונות וחשבו כיצד מוצגים המנהיגים, ומהם הערכים והחזון שלהם. חשבו גם על האופן שבו האומן בוחר להציג את המנהיגים, ואיזה מסר הוא מעביר לצופה.

תמונה של מוסוליני

(מתוך: <https://lib.toldot.cet.ac.il/pages/item.asp?item=23610>)

מי בתמונה?

בניטו מוסוליני ("הדוצ'ה")

מתי שלט? 1922-1943

היכן שלט? איטליה

כדאי לדעת ש...

בניטו מוסוליני נבחר בבחירות דמוקרטיות באיטליה ב-1922. לאחר שנבחר, ביטל את השלטון הדמוקרטי והפך למנהיג יחיד, דיקטטור.

מוסוליני היה ממייסדי התפיסה הפשיסטית ואף העניק לה את שמה. המושג "פשיזם" מבוסס על שני מושגים בתרבות האיטלקית: המושג פשיו (באיטלקית fascio, שמשמעו "צרור" או "אלומה"), והמושג פסקס (בלטינית fasces, שפירושו סמל רומי של גרזן עטוף בצרור של ענפים, שנישא בתהלוכות שהיו נהוגות בימי האימפריה הרומית, ומרמז על הרצון של מוסוליני ליצור זיקה בין איטליה המודרנית לעברה המפואר).

על פי התפיסה הפשיסטית, המדינה חשובה יותר מהאדם הבודד, והמנהיג הוא מעל הכול ושמורה לו הזכות לעשות כל מה שהוא חושב שטוב למדינה. הפשיזם מקדש את המלחמה, ולתפיסתו, בשדה הקרב האזרחים מבטאים את אהבתם למדינה.

תמונה של סטלין

בתחתית הכרזה מופיע הכיתוב (בתרגום מרוסית): "בהנהגת המפלגה הבולשביקית ובהנחיית הוועד המרכזי והמנהיג הקדוש של הפרולטריון, החבר סטלין – קדימה אל השמחה והאושר של האנושות."

(מתוך: <https://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=23606>)

מי בתמונה? יוסף ויסריונוביץ' סטלין

מתי שלט? 1924-1953

היכן שלט? ברית המועצות

כדאי לדעת ש...

סטלין כבש את השלטון מייד עם מותו של לנין. סטלין הנהיג משטר טוטליטרי שהתבסס על הרתעה באמצעות טרור. המשטרה החשאית הייתה נוכחת בכל מקום בברית המועצות - בעיתונות, במפעלים, במשרדים, בכפרים ובערים. כל מי שנחשד בהתנגדות למשטר של סטלין הואשם בבגידה והוצא להורג. רווחתו וזכויותיו של האדם הפשוט נדחקו הצידה לטובת המדינה, המפלגה, וכמובן סטלין עצמו. סטלין טיפח מאוד את פולחן האישיות סביבו וזקף לזכותו את כל הישגי המדינה ואזרחיה.

תמונה של לנין

בתחתית הכרזה מופיע הכיתוב (בתרגום מרוסית): "רוח בלהות מהלכת על פני אירופה - רוח הבלהות של הקומוניזם".

(מתוך: <https://lib.toldot.cet.ac.il/pages/item.asp?item=23605>)

מי בתמונה? ולדימיר איליץ' לנין

מתי שלט? 1917-1924

היכן שלט? ברית המועצות

כדאי לדעת ש..

לנין הנהיג את המפלגה הבולשביקית ברוסיה.

הבולשביקים רצו לשנות את המשטר הפוליטי ברוסיה ולהפוך אותו ממונרכיה (שבה שלט הצאר) לרפובליקה (שבה השלטון נתון בידי מועצות נבחרות שנקראו "סובייטים").

הבולשביקים, בהשראת חזונו הקומוניסטי של קרל מרקס, דגלו בשוויון וצדק חברתי ושאפו לבטל את הבעלות הפרטית על אדמות ומפעלי ייצור, וכך לבטל את ההבדלים בין המעמדות. בימיו של לנין התבסס ברוסיה משטר שהשתלט על כל תחומי החיים ונקט אמצעי טרור כלפי כל מי שהתנגד לו. כדי לבסס את הקומוניזם בברית המועצות נאסר על האזרחים להשמיע קולות החורגים מקו המפלגה הבולשביקית והוגבל חופש העיתונות. כמו כן, המפלגה ביקשה לצמצם את השפעת הדת על האזרחים, מתוך תפיסה שהאדם צריך לגבש את זהותו האישית והקולקטיבית על פי מעמדו החברתי, וכל מרכיב זהות אחר – יש לצמצמו או לבטלו.

תמונה של אובמה

(מתוך:

[https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%AA%D7%A7%D7%95%D7%95%D7%94_%D7%9B%D7%\(A8%D7%96%D7%94](https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%AA%D7%A7%D7%95%D7%95%D7%94_%D7%9B%D7%(A8%D7%96%D7%94)

מי בתמונה? ברק חוסיין אובמה השני

מתי שלט? 2009-2017

היכן שלט? ארצות הברית

כדאי לדעת ש...

אובמה הוא האפרו-אמריקאי היחיד עד כה שכיהן בתפקיד נשיא ארצות הברית. הוא היה חבר המפלגה הדמוקרטית, ולפני בחירתו לנשיא כיהן בסנאט של ארצות הברית מטעם מדינת אילינוי. יוצר הפוסטר בחר להציג את דיוקונו של אובמה מכיוון שהרגיש ש"העוצמה והיושרה [של אובמה] כנואם, תיצור אסוציאציה חיובית עם תמונת פניו." (ויקיפדיה)

תמונה של טרמפ

(מתוך: [https://www.theguardian.com/us-news/2019/aug/05/trump-internet-facebook-ads-\(racism-immigrant-invasion](https://www.theguardian.com/us-news/2019/aug/05/trump-internet-facebook-ads-(racism-immigrant-invasion)

מי בתמונה? דונלד טראמפ

מתי שלט? 2017-2021

היכן שלט? ארצות הברית

כדאי לדעת ש...

טראמפ הוא הנשיא ה-45 של ארצות הברית. הוא התנגד להגירה בלתי חוקית לארצות הברית, בעיקר לזו מגבול מקסיקו של מהגרים ופליטים מוסלמים ממדינות ערב, כמו הפליטים ממלחמת האזרחים בסוריה. כדי למנוע מהם להיכנס לארצות הברית הוא התחייב לבנות חומה לאורך הגבול עם מקסיקו. טראמפ התנגד להפלות, צידד בהגדלת התקציב של צבא ארצות הברית, ובהגדלת הסיוע לחיילים משוחררים. הוא תמך במדיניות של שימוש עצמאי במקורות אנרגיה, והתנגד לתלות של ארצות הברית באנרגיה של מדינות אחרות, וזאת במטרה ליצור משרות חדשות לעם האמריקאי. הוא הבטיח לבצע קיצוץ נרחב במיסים לכל שכבות האוכלוסייה, ולהשקיע בתשתיות בהיקף נרחב. לפני בחירתו לנשיאות, טען טראמפ כמה פעמים כי על ארצות הברית להתמקד בבעיותיה הפנימיות ולא להיות "השוטר של העולם".

התמונות שבהמשך הן מתוך התערוכה "מנהיגים". להלן דברי האוצרת על התערוכה:

"מצד אחד, בולט המנהיג 'החזק', הייצוגי, והממלכתי, העולה בקנה אחד עם האתוס הציוני: מנהיג בעל חזון או כזה המחובר להוויית המקום ולשורשיו. מצד אחר, עולה הפן האישי והאנושי של דמות המנהיג, המופיע לעינינו כמעט 'בנעלי בית'"

(אוצרת תערוכת "מנהיגים", סיגל קהת-קרינסקי מתוך YNET)

[https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-, מנהיגים", \(מתוך תערוכת "מנהיגים](https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-, מנהיגים)
(3878024,00.html)

מי בתמונה? גולדה מאיר
מתי שלטה? 1974-1969
היכן שלטה? ישראל
כדאי לדעת ש...

"בימי כהונתה פרצה ב-6 באוקטובר 1973 מלחמת יום הכיפורים. תוצאות המלחמה הביאו לתסיסה ולמחאה חזקה בציבור ולהקמת ועדת חקירה ממלכתית – 'ועדת אגרנט' שחקרה את התנהלות העניינים בימים שקדמו למלחמה ואת ניהולה בימיה הראשונים. בבחירות לכנסת השמינית בדצמבר 1973 שָׁבָה גולדה מאיר ונבחרה לתפקיד ראש הממשלה. ביוני 1974 התפטרה מכהונתה לאור פרסום מסקנות ועדת אגרנט, אף כי ועדה זו טיהרה אותה מאחריות ישירה למחדלים שקדמו לפרוץ המלחמה." (מתוך אתר משרד רוה"מ)

מי בתמונה? משה שרת

מתי שלט? 1954-1955

היכן שלט? ישראל

כדאי לדעת ש...

"בינואר 1954, לאחר פרישת דוד בן-גוריון מן הממשלה, נבחר שרת למלא את מקומו. על תקופת כהונתו כראש ממשלה העיבו המשך תקריות הגבול ומחלוקות בינו ובין שר הביטחון פנחס לבון והרמטכ"ל משה דיין בנושא המדיניות הביטחונית. בעקבות פרשת 'עסק הביש' – חשיפת רשת ריגול וחבלה ישראלית במצרים, נאלץ לבון להתפטר, ובמקומו חזר לכהן ד' בן-גוריון. בבחירות בקיץ 1955 עמד ד' בן-גוריון בראש רשימת מפא"י. בן-גוריון הקים ממשלה חדשה, ושרת חזר לכהן בתפקיד שר החוץ. חילוקי הדעות בין השניים החריפו ובן-גוריון, שצפה התקפה מצרית על ישראל ביוני 1956, לאחר קליטת הנשק הרב שקיבל נאצר במסגרת העסקה עם צ'כוסלובקיה, תבע מן המפלגה לבחור בינו ובין שרת. שרת אולץ להתפטר." (מתוך אתר משרד רוה"מ)

יונה טלה וזאב תאודור הרצל. ציור של קדישמן

(מתוך תערוכת "מנהיגים", <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3878024,00.html>)

מי בתמונה? בנימין זאב הרצל

כדאי לדעת ש...

הרצל הוא חוזה מדינת ישראל, מייסד הציונות המדינית.

כמשכיל יהודי הוא האמין שמצוקת היהודים תיפתר אם הם יתבוללו בסביבה שבה הם חיים, אולם עקב גילויי אנטישמיות חזר בו וטען שהבעיה של היהודים היא בעיה לאומית, וככזאת היא דורשת פתרון לאומי בדמות מדינה יהודית. הרצל פעל רבות במישור המדיני לקידום רעיונותיו.

בספריו "מדינת היהודים" ו"אלטנולנד" הרצל פורש את משנתו.

security. מנהיגי ישראל על פי ריב

(מתוך תערוכת "מנהיגים", <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3878024,00.html>)

מדוע לדעתכם הושחרו פני המנהיגים בתמונה? (שימו לב לכותרת של התמונה.)

בגין על פי אנגלמאיר

(מתוך תערוכת "מנהיגים", <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3878024,00.html>)

מי בתמונה? מנחם בגין

מתי שלט? 1977-1983

היכן שלט? ישראל

כדאי לדעת ש...

ב-1977 זכה הליכוד בניצחון בבחירות לכנסת התשיעית ובגין הושבע לתפקיד ראש הממשלה. ב-1977 אירח בגין את נשיא מצרים אנואר סאדאת שהגיע לביקור היסטורי בירושלים, וב-1979, לאחר מו"מ ממושך, חתם בווישינגטון על הסכם שלום עם מצרים. בדצמבר 1978 בגין וסאדאת קיבלו את פרס נובל לשלום. ב-1980, לאחר פרישת עזר ויצמן, נטל בגין לידייו את תפקיד שר הביטחון, וב-1981 הורה על הפצצת הכור הגרעיני בעיראק. בבחירות לכנסת העשירית ב-1981 שב ונבחר לראש הממשלה. ב-1982 השלימה ישראל, תחת הנהגתו, את פינוי חצי האי סיני בהתאם להסכם השלום עם מצרים. ב-1982 פתחה ישראל במבצע "שלום הגליל" שנועד לפגוע בתשתית של ארגוני המחבלים בלבנון. המחלוקת הציבורית סביב המלחמה בלבנון ומות אשתו עליזה בנובמבר 1982 הקשו עליו להמשיך בתפקידו, ובספטמבר 1983 התפטר מראשות הממשלה. בשארית חייו הסתגר בביתו והופיע בציבור לעיתים רחוקות.

שאלות מלוות התבוננות בתמונות:

1. כיצד מוצג המנהיג בתמונות? מה מספר הייצוג החזותי על תכונותיו, אמונותיו, חוזקותיו וחולשותיו כמנהיג? לגבי כל מנהיג, נסו להבין מי האנשים שרוצים במנהיגותו, ולמה.
2. בחלק מהתמונות תוכלו לזהות מסרים הנוגעים לתמונת העתיד של החברה שמוביל המנהיג. מהם?
3. אילו מהתמונות מייצגות אומנות מחאה ואילו אומנות מגויסת? (ראו ביאור המושגים האלה בהמשך.) מהם ההבדלים בין התמונות בהקשר זה?
4. מהו תפקיד העם אל מול המנהיג?

לאחר ההתבוננות בתמונות נחזור אל הטקסטים התנכיים. יחידה זו יכולה ללוות קריאה של אחד מסיפורי המנהיגות התנכיים או לשמש סיכום לכלל הסיפורים.

שאלות לדיון:

1. איזו מדמויות המנהיגים (או רכיבים מסוימים בדמויות המנהיגים) משקפת מנהיג טוב בעיניכם? האם הייתם רוצים מנהיג כזה כיום? למה?
2. מדוע במקומות שונים ובזמנים שונים דמות המנהיג האידיאלי משתנה?
3. האם תוכלו למצוא דמיון בין האופן שבו מייצגים האומנים את דמויות המנהיגים לאופן שבו התנ"ך "מצייר" אותן במילים?
4. מי לדעתכם המשפיע העיקרי על תפיסת המנהיג האידיאלי - העם? המנהיג? המקורבים למנהיג? התקשורת? אנשי הרוח?
5. אילו תפיסות באות לידי ביטוי בדמויות המנהיגים המתוארות בטקסטים התנכיים? הביאו דוגמאות.

מושגים:

אומנות מגויסת - אומנות מגויסת מנסה לשנות את דעת הקהל בנוגע לנושאים שאינם קשורים לאומנות - על פי רוב בקשר לנושאים חברתיים ומדיניים. (מתוך [מילוג](#))

אומנות מחאה - אומנות מחאה נוצרת כתגובה לאירוע, לדמות או למצב שכלפיהם האומן מביע ביקורת או התנגדות.

אפשרות לפעילות:

להכין פוסטר של אחד ממנהיגי המקרא בסגנון של אומנות מגויסת או אומנות מחאה.